

Fizika 1i, 2020 őszi félév, 6. gyakorlat

Szükséges előismeretek: harmonikus rezgőmozgás kinematikája, dinamikája és energetikai viszonyai; az ideális gáz fogalma, kinetikus gázelmélet, ekvipartíció tétele, szabadsági fok, a hőmérséklet és nyomás kinetikus értelmezése; a hőterjedés módjai: hővezetés és hőszugárzás;

Órai munkára javasolt feladatok

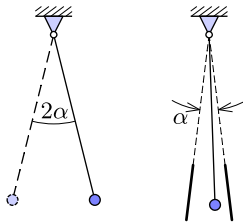
F1*. Egy $m = 2,50$ kg tömegű testet $D = 90$ N/m rugóállandójú rugóra függesztünk. A testet egyensúlyi helyzetéből függőlegesen lefelé $x_0 = 13$ cm távolságra kitérítjük, majd lefelé irányuló $v_0 = 78$ cm/s kezdősebességgel elindítjuk.

a) Adjuk meg a test $x(t)$ kitérését az idő függvényében! Az indítás után legközelebb mennyi idő elteltével halad át a test az egyensúlyi állapotot?

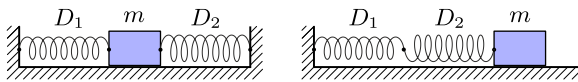
b) Mekkora a test legnagyobb kitérése, sebessége és gyorsulása a mozgás során?

c) Mennyi a rezgésben tárolt teljes energia?

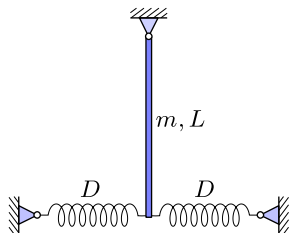
F2*. Egy fonálinga kezdetben α szögamplitúdóval leng. Hányszorosára változik a lengésideje, ha hirtelen két olyan, szimmetrikusan elhelyezkedő rugalmas fallal fogjuk közre, amelyek szögtávolsága α ?

F3. Határozzuk meg az ábrán látható m tömegű test kis rezgéseinek periódusidejét, ha a súrlódás elhanyagolható!

F4**. Egy homogén, m tömegű, L hosszúságú, felső végénél tengelyezett rúd alsó végéhez az ábrán látható módon két egyforma, D rugóállandójú rugó csatlakozik. Határozzuk meg a rúd kis rezgéseinek frekvenciáját!

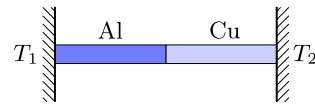
F5*. Egy másodpercnyi időtartam alatt $5,0 \cdot 10^{23}$ nitrogénmolekula ütközik egy $8,0$ cm² területű sík fallal. A molekulák falra merőleges sebességkomponensének átlagos értéke 300 m/s.

a) Mekkora a falra ható nyomás?

b) Becsüljük meg a gáz hőmérsékletét és az egy molekulára jutó átlagos mozgási (haladási és forgási) energiát! (Használjuk a $\langle |v_x| \rangle \approx \sqrt{\langle v_x^2 \rangle}$ közelítést!)

c) Becsüljük meg a molekulák közötti átlagos távolságot!

F6*. Egy-egy 50 cm hosszúságú és 10 cm² keresztmetszetű alumínium- és rézrudat összeillesztünk az ábra szerint. Az alumíniumrúd szabad végét állandó $T_1 = 100$ °C hőmérsékleten, a rézrúd szabad végét pedig $T_2 = 0$ °C hőmérsékleten tartjuk. Ábrázoljuk a hőmérsékletet a rudak mentén mért távolság függvényében! Az alumínium hővezetési együtthatója 240 W/(m K), a réz pedig 400 W/(m K).

F7*. Egy $d_1 = 38$ cm vastag, kis méretű téglából épült hétfévi ház külső falainak átlagos hővezetési tényezője $\kappa_1 = 0,52$ W/(m K). Hány százalékkal kisebb teljesítményű kályhára lenne szükség a ház fűtéséhez, ha a falak $d_2 = 30$ cm vastag, $\kappa_2 = 0,18$ W/(m K) átlagos hővezetési tényezőjű porotherm téglából készültek volna? (A belső hőmérsékletet állandó 23 °C-on szeretnénk tartani, a külső hőmérséklet 5 °C. Csak a falakon történő hővezetést vegyük figyelembe!)

F8. A Nap sugara $R_N = 7,0 \cdot 10^8$ m, felszíni hőmérséklete $T_N \approx 6000$ K.

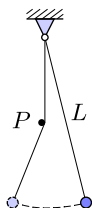
a) Mekkora a Naptól $r = 1,5 \cdot 10^{11}$ m távolságra lévő Hold felszínét érő napsugárzás teljesítménye négyzetméterenként ott, ahol a napsugarak merőlegesen érik el a felszínét? A Stefan–Boltzmann- állandó értéke $\sigma = 5,67 \cdot 10^{-8}$ W/(m² K⁴).

b) Az előző eredmény felhasználásával becsüljük meg, hány fokra melegszik fel a Hold felszíne a napsugárzás hatására „délben” ott, ahol a sugarak merőlegesen érik el a felszínét!

F9**. A XX. század elején a Napot egy 6000 K hőmérsékletű, homogén izzó gázgömbnek képzelték, amely H₂ molekulákból áll, és a hőszugárzás során lassan hűl. A napsugárzás intenzitása a Földünk távolságában jelenleg 1400 W/m². Becsüljük meg, mennyi idő múlva sötétülne el a Nap, vagyis csökkenne a hőmérséklete kb. 1000 K-re? (Ma már tudjuk, hogy a Nap - hasonlóan a többi csillaghoz - sugárzását atommagok fúziójakor felszabaduló energiából nyeri, és még kb. 5 milliárd évig süt!)

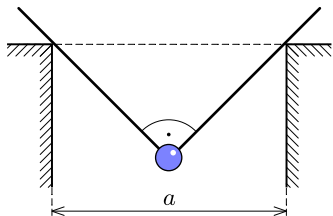
Otthoni gyakorlásra szánt feladatok

H1*. Egy kis szögben kitértett $L = 100$ cm hosszúságú fonálinga mozgása közben beleakad a függeszűti pontja alatt $L/2$ távolságban lévő szögbe. Mekkora ennek az „aszimmetrikus” ingának a periódusideje?

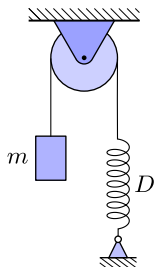
H2*. Egy könnyű, merev drótot a közepénél derékszögben meghajlítottunk. A hajlathoz egy nehéz golyót erősítettünk és a drótot két támaszra helyezünk az ábrán látható módon. A támaszok közötti vízszintes távolság a , a súrlódás a támaszoknál elhanyagolható. Mekkora a golyó egyensúlyi helyzet körüli kis rezgéseinek periódusideje, ha a golyó kitérése

- az ábra síkjára merőleges;
- az ábra síkjában van?

H3*. Egy állványon függő csavarrugóra egymás alá két, fonállal összekötött testet erősítünk. Ha a fonál elszakad, a rugón maradó test rezgőmozgásba jön. Ha a két testet felcseréljük és ezután szakad el a fonál, a rugón maradó test ismét rezegni kezd. A két rezgésidő különbsége 0,3 másodperc. Mekkora a két esetben a rezgésidő, ha egyúttal ugyanezen a rugón 1,5 másodperc periódusidejével rezegnek a testek?

H4**. Határozzuk meg a ábrán látható elrendezésben az m tömegű test kis rezgéseinek körfrekvenciáját! A csiga sugara R , tehetetlenségi nyomatéka a forgástengelyére nézve Θ , a rugóállandó D . Feltehetjük, hogy a fonál nem csúszik meg a csigán.

H5*. Jégeső közben 30 másodperc alatt 500 jégdarab csapódik egy $0,60$ m² területű ablaküvegre az ablak felületével 45° -os szöget bezáró irányból. Egy-egy jégdarabka tömege átlagosan $5,0$ g, sebessége $8,0$ m/s. Tökéletesen rugalmas ütközéseket feltételezve határozzuk meg az ablaküvegre ható átlagos erő nagyságát és az átlagos nyomást!

H6*. Egy $30,0$ cm átmérőjű, gömb alakú léggömb $20,0^\circ\text{C}$ hőmérsékletű, $1,00$ atmoszféra nyomású héliummal van töltve.

- Hány darab, illetve hány mólnyi héliumatom található a léggömbben?
- Mekkora a héliumatomok átlagos mozgási energiája?
- Mekkora a léggömbben lévő héliumatomok sebességének négyzetes középértéke?

H7*. Ultranagy vákuumot előállító berendezésben $1,00 \cdot 10^{-10}$ torr nyomást mérünk, ahol 1 torr = 133 Pa. Feltételezve, hogy a hőmérséklet 300 K, határozzuk meg a berendezésben található gázcseppcikk közötti átlagos távolságot!

H8*. Egy hétvégi ház levegőjének hőmérsékletét fűtéssel 10°C -ról 25°C -ra növeljük. A ház nyílászáróinál lévő szellőzőrések miatt a belső levegő nyomása mindvégig a külső nyomással azonos. Növekszik-e, és ha igen, mennyivel:

- a levegőrezecskék átlagos mozgási energiája,
- a ház levegőjének teljes belső energiája?

H9*. Egy faház belső hőmérsékletét $T_b = 20^\circ\text{C}$ -on szeretnénk tartani. Ha télen a külső hőmérséklet $T_{k,1} = 0^\circ\text{C}$, akkor ehhez $P_1 = 2000$ W fűtési teljesítmény szükséges. Mekkora fűtési teljesítmény kell akkor, ha a külső hőmérséklet $T_{k,2} = -10^\circ\text{C}$ -ra csökken?

H10**. Egy zárt edényben a környezettel termikus egyensúlyban lévő, $T_0 = 20^\circ\text{C}$ -os hőmérsékletű víz található. A vizet és az edényt egy állandó, $P = 500$ W hasznos teljesítményű fűtőszállal melegíteni kezdjük. A rendszer hőmérséklete a fűtőszál bekapcsolását követően $\frac{\Delta T}{\Delta t} = 10 \frac{^\circ\text{C}}{\text{min}}$ ütemben kezd növekedni. Amikor a rendszer hőmérséklete $T = 50^\circ\text{C}$ -ra emelkedik, a hőmérséklet változási üteme már csak $\frac{\Delta T}{\Delta t} = 4 \frac{^\circ\text{C}}{\text{min}}$. Mekkora végső hőmérsékletre melegedhet fel a rendszer?

H11*. Hányadrészére csökken az ablakon kiszökő hőáram, ha az egyrétegű, $d_{\text{üveg}} = 2$ mm vastag üvegből készült ablakot ugyanilyen üvegtáblából készült, kétrétegű ablakra cseréljük, melynek üvegei között $d_{\text{levegő}} = 1$ cm-es levegőrés van? A levegő és az üveg hővezetési tényezője $\kappa_{\text{levegő}} = 0,025$ W/(m K) és $\kappa_{\text{üveg}} = 1,2$ W/(m K).

H12*. Egy nagy tó feletti levegő -10°C -os, a tó vize 0°C -os. Feltéve, hogy csak a hővezetés szerepe meghatározó, becsüljük meg, hogy mennyi idő alatt növekszik a jelenlegi 8 cm-es jég réteg vastagsága 1 mm-rel! A jég hővezetési tényezője $\kappa = 2,3$ W/(m K), fagyáshője $L = 334$ kJ/kg, sűrűsége $\rho = 920$ kg/m³.

Jelmagyarázat: nincs csillag = csak normál gyakorlatokra, * = normál és iMSc gyakorlatokra, ** = csak iMSc gyakorlatokra; a **kékkkel** kiemelt feladatok a kisZH-ra készüléshez ajánlottak;